

Motion till riksdagen 2005/06:U5

av **Lotta Hedström (mp)**
med anledning av skr. 2005/06:57

En svensk Asienpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, som en huvudpunkt i en samlad Asienpolitik, återkomma med en systematisk, heltäckande och långsiktig *hållbarhetsstrategi* för att bemöta det framtida energi- och resursbehovet i länderna i Asien.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, som en huvudpunkt i en samlad Asienpolitik, återkomma med en systematisk, heltäckande och långsiktig *människorättsstrategi* för regionen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, som en huvudpunkt i en samlad Asienpolitik, återkomma med en systematisk, heltäckande och långsiktig *nedrustningsstrategi* för ökad säkerhet i Asien och hela världen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vid eventuella målkonflikter mellan hänsynstagande till mänskliga rättigheter i olika asiatiska länder och svenska ekonomiska behov, de förra skall ha företräde enligt vad som beslutats i Sveriges politik för global utveckling.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att underteckna och sprida rekommendationerna från World Commission on Dams.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkomma med förslag på internationellt bindande överenskommelser för stora internationella företags sociala och miljömässiga påverkan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkomma med förslag på delstrategier för att öka konsumentmakten i Sverige och de asiatiska länderna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkomma med förslag på åtgärder för att förmå alla asiatiska länder att ratificera ILO:s samtliga konventioner om rättigheter i arbetslivet.

Fel! Okänt namn på

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att upphöra med krigsmaterielleveranser till Indien och Pakistan samt att förmå EU att anamma samma politik.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att inrätta svenska ambassader i Katmandu respektive Kabul, för bl.a. samordning av biståndsinsatser.

Motivering

Regeringen har till riksdagen inkommit med skrivelsen ”En svensk Asienpolitik”. Jämfört med den ursprungliga Asienstrategi som regeringen överlämnade för nästan sju år sedan är utgångspunkten densamma och beskrivs som ”Sveriges intressen och ansvarstaganden som de kommer till uttryck i vårt internationella agerande, önskan att främja vår välfärd genom sysselsättning och tillväxt samt de asiatiska ländernas egna mål och behov”. Målsättningen sägs vidare vara att ”skapa varaktiga, fördjupade och ömsesidiga förbindelser”.

Även de områden som redovisas är i princip identiska och omfattar ”demokrati och mänskliga rättigheter, handel och investeringar, utvecklingssamarbete, miljö, forskning och utbildning, folkrörelser och gränsöverskridande nätverk samt kultur, information och Sverigefrämjande”.

I likhet med i den tidigare Asienstrategin behandlas därför fem huvudteman:

- Ekonomisk utveckling
- Fattigdom
- Miljö
- Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet
- Säkerhetspolitik

Eftersom regeringens tidigare Asienstrategi daterar till 1999 är det hög tid för en uppdatering av densamma, här dock omdöpt till *Asienpolitik*. Alla förtydliganden och klargöranden av den politik regeringen för på utrikesområdet är dessutom att välkomna. Miljöpartiet de gröna vill dock i denna motion lyfta fram ett antal frågor där vi inte delar regeringens analys, prioriteringar och ståndpunkter eller där vi efterlyser utelämnade ståndpunkter.

Övergripande kommentarer

Den första frågan som bör besvaras är om en politik som greppar över ett så stort område som ”Asien öster om Afghanistan” över huvud taget kan bli relevant. Så disparata länder och områden som Mongoliet och Taiwan, och så heterogena förhållanden, exempelvis i fråga om tillväxtnivå, befolkningsstorlek, demokrati och industriell utveckling ska rymmas inom samma strategiska dokument, vilket förefaller omöjligt. Man kan blott med svårighet förstå att

Sverige kan ha samma typ av mål och syften för alla dessa länder, som tillsammans hyser över hälften av jordens invånare. Om det vore möjligt med en samlad politik för en hel region skulle Miljöpartiet i så fall vilja se en samlad Afrikapolitik, något som verkligen skulle fylla en konkret funktion.

Även om regeringens ambition är att tydliggöra och uppdatera sin politik för Asien så brister skrivelsen på ett antal punkter. Utöver huvudinriktningen – den ekonomiska – som är nog så tydlig, förblir det på flera områden oklart vad man egentligen vill uppnå. Övergripande mål behandlas tillsammans med vad som snarare kan betraktas som detaljåtgärder. I vissa fall anges det klart och tydligt vilken regeringens linje är och vad den verkar för. Samtidigt talas det vagt om att saker och ting ska ”ges hög prioritet” och ”övervägas”. Sverige ska vidare ”agera genom alla de kanaler som finns”, för att ta några exempel på vaghet. Här hade en klarare prioritering och en tydligare systematik varit att föredra.

En absolut grundläggande fråga återstår också att besvara: Vill regeringen främst göra Sverige känt och främja våra affärskontakter – ”främja vår välfärd” som det uttrycks i skrivelsens utgångspunkter – eller vill man på olika sätt bidra till hållbar och rättvis utveckling i världen på det sätt som framförs i Sveriges politik för global utveckling?

Naturligtvis är det ogörligt att i en relativt kort redogörelse, och med tanke på ämnets karaktär, kunna lämna en fullständig bild av en så gigantisk region och dess utveckling, och sammanställningen blir således nödvändigtvis till viss del summarisk. Vi menar likväl att såväl slutsats som analys här och var har blivit alltför ytlig och bristfällig.

En anmärkning, om än i marginalen, förtjänar stundvis även att ges åt tonfallet och anslaget i texten. Sålunda låter resonemanget på sidorna 8–9 om den asiatiska ”viljan att lära” och att ”anamma en ekonomisk filosofi” som en blott torftigt maskerad nykolonialism. En utvecklingspolitik som bygger på den egna förträffligheten hör inte hemma på 2000-talet, och tyvärr återfinns detta lätt paternalistiska anslag fortsättningsvis i texten, särskilt i de delar som behandlar ekonomi och handel.

Över huvud taget präglas skrivelsen till stora delar av en tyngdpunkt på ekonomisidan och därtill av en rent nyliberal och ekonomistisk bekännelse som inte problematiseras. Kombinationen ofokuserade miljöavsnitt, svaga beskrivningar av demokratiutveckling och den genomgående bristen på specifika fattigdomsbekämpningsåtgärder gör skrivelsen bristfällig. Miljöpartiet hade i stället velat se en helt annan inriktning på skrivelsen.

Målkonflikter

Oklart är vad som sker vid eventuella målkonflikter. Det anförs i skrivelsen att huvudtemana är ömsesidigt förstärkande och det hävdas exempelvis att det inte finns något motsatsförhållande mellan att aktivt främja svenska intressen och att ha en fortsatt tydlig hållning i fråga om mänskliga rättigheter. Men vad händer vid målkonflikter, när den politik som förs på ett område kommer i konflikt med politiken på ett annat? Exempel på detta är ekonomisk utveckl-

Fel! Okänt namn på

ing kontra exempelvis miljö. Eller varför inte då politiken på ett annat område äventyrar målen i strategin, exempelvis Sveriges vapenexportpolitik i förhållande till säkerhetspolitiken. Att, som det anges i skrivelsen, ”regeringen ska vara fortsatt pådrivande för nedrustning, icke-spridning och exportkontroll” samtidigt som en inkonsekvent svensk vapenexport fortgår världen över. Nytt sedan den tidigare strategin är, vilket också omnämns i skrivelsen, Sveriges politik för global utveckling (PGU). Enligt denna ska alla politikområden bidra till en rättvis och hållbar utveckling. I skrivelsen refereras till just vad som sägs i PGU om målkonflikter, och det talas om att ansträngningar ska göras för att ”undvika att insatser motverkar varandra”.

I utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling anförs följande:

I diskussionen om koherens och eventuella målkonflikter i politiken för global utveckling är det av central betydelse att understryka de grundläggande normer rörande mänskliga rättigheter som slås fast bl.a. i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Dessa normer är absoluta, och främjandet av dessa är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling.

I enlighet med detta borde således mänskliga rättigheter – vars normer alltså är absoluta – ha företräde vid eventuella målkonflikter och vara överordnat andra huvudteman, men detta återspeglas inte i skrivelsen.

Huvudteman

Ekonomi

I skrivelsen betonas Asiens växande betydelse som region, även för utvecklingen i världen, och att det ligger i Sveriges intresse att förbättra relationerna med regionen.

En något längre genomgång av vilka syften de olika ekonomiska samarbetsorganen har, och vilken anslutningsgrad de fått, skulle ge en bredare bild. En bedömning av vilka som är intressantast utifrån ett utvecklingsperspektiv hade dessutom varit lämplig.

Det är som tidigare angivits på de ekonomiska frågorna tyngdpunkten i skrivelsen ligger. I enlighet med vad som ovan anförs menar vi att åtgärder som berör resurs- och energifrågor, mänskliga rättigheter, demokratiutveckling och fattigdomsbekämpning samt nedrustning borde få den största tyngden i regeringens Asienpolitik. Detta är Miljöpartiets huvudsakliga invändning mot skrivelsens nuvarande fokus.

Fattigdom

I skrivelsen konstateras att en majoritet av världens fattigaste finns i Asien. Ett resonemang om hur fattigdom uppstår, definieras, upprätthålls, förändrats och bryts hade därför varit på sin plats. Det finns heller inga referenser till källor såsom *Human Development Report*. Referenserna till millenniemålen

Fel! Okänt namn på

är summariska och de slutsatser och åtgärder som finns i dessa saknas, liksom hänvisningar till Sveriges insatser inom mål 8 – det globala partnerskapet

I sammanhanget förefaller det dessutom lite marginellt att avhandla några få asiatiska länders roll som biståndsgivare.

Miljö

Ett annat av regeringens teman för Asienpolitiken är miljön, inklusive energisituationen. Till viss del ger området ett splittrat intryck och det saknas ett tydligt övergripande angreppssätt för att effektivt angripa problemen. Miljöpartiet vill dock understödja den fokusering på institutionell kapacitetsuppbyggnad som aviseras i skrivelsen samt det utrymme miljöfrågorna ändå har fått i densamma.

I skrivelsen behandlas regionens förnybara energikällor ytterst styvmoderligt, både i fråga om existens och potential. Närmast häpnadsväckande är dessutom frånvaron av problematisering av regionens förment ökande behov/efterfrågan av energi och den stegrande resursförbrukningen. Detta samtidigt som till och med det kinesiska ledarskapet sägs föra en intern diskussion om oljans roll i framtiden. Både behovet av att moderera efterfrågeökningen på energi över huvud taget och behovet av alternativ till den ändliga oljan, är centrala både för Sveriges egen del, för Asiens del och för hela världen. Är det någonting Sverige skulle behöva är det ett konsekvent genomtänkt och långsiktigt förhållningssätt att möta detta.

Den ökade resursanvändningen, som regeringen berör mycket översiktligt i sin skrivelse, förtjänar även den ett vidare och mer fördjupat resonemang. Den ekonomiska tillväxt och ökade konsumtion som äger rum i stora delar av Asien i dag – med Kina som främsta exempel – saknar motstycke. Men den västerländska ekonomiska modellen, med sin resursslösande livsstil, är ohållbar redan för industriländerna, och den kommer inte heller att vara hållbar för Kina, Indien eller andra asiatiska länder. Vad som krävs är en radikal omorientering av produktions- och konsumtionsmönster globalt sett, i synnerhet i Asien.

En specifik fråga värd att påpeka är det oreflekterade stöd som främst de internationella finansiella institutionerna (IFI), Världsbanken och Internationella valutafonden (IMF), gett till många stora dammbyggen i Asien. Genom lån från dessa har Indien, Kina med flera hamnat i en problematisk situation, där man för att utvinna elektricitet bland annat måste dämna stora områden och evakuera människor. Reaktionerna mot Tre raviner i Kina, Narmada i Indien med flera visar vilken bakvänd inställning till energihushållning, resursbevarande och demokrati som biståndsgivare haft. Sverige borde i dag ha ett mycket mer genomtänkt alternativt förhållningssätt till detta och under-teckna rekommendationerna från World Commission on Dams och även sprida dessa.

Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet

I fråga om mänskliga rättigheter saknas det en mer specifik redogörelse för hur regeringen har arbetat för att lyfta fram dessa i bland annat bilaterala

Fel! Okänt namn på

diskussioner. Den som vill veta hur regeringen exempelvis agerat för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, verkar för att avskaffa dödsstraffet eller för att förmedla HBT-kompetens letar förgäves i skrivelsen.

Vad gäller frågan om arbetsvillkor tecknar regeringen en ljus bild av det ansvar företagen tar. I den analys som ges sägs inget om det tryck mot företag som konsumenter och konsumentorganisationer, såväl på hemmaplan som i Asien, utövar för att lyfta fram frågorna, vilket är en brist. Utan konsumenters tryck skulle knappast intresset från de stora företagens sida vara så stort. Det är också gentemot företag, i synnerhet svenska, som regeringens frivillighetspolitik främst riktar sig. Men företagsansvar är inte tillräckligt, och regeringen borde därför också i sina bilaterala kontakter verka för att länder i regionen ansluter sig till ILO:s konventioner om rättigheter i arbetslivet.

Säkerhetspolitik

Även denna punkt behandlas på tre ställen: Som ett observandum i Asiens växande roll, som föremål för utvärdering under Uppföljningen samt som framåtsyftande underrubrik i En svensk Asienpolitik.

I den första delen får till exempel vattenfrågorna ett oväntat stort utrymme, något som Miljöpartiet välkomnar. Insikten om vattenresursen som strategiskt och säkerhetsmässigt viktig, ibland till och med avgörande, har inte hört till vanligheten.

På samma sätt finns en insikt om oljans enorma betydelse inte bara rent ekonomiskt, utan just som säkerhetspolitisk spelbricka.

Men detta bredare synsätt har sedan gått förlorat i de två kommande avsnitten. Där dominerar i stället den helt traditionella synen på säkerhet som det som skapas eller störs av vapenbruk, terrorism och rustning. Den begränsningen får ses som en brist.

Icke desto mindre intar nedrustningsfrågorna självklart en helt central plats. Miljöpartiet ville se en starkare betoning på hur de svenska politiska diplomatiska och verksamhetsinriktade insatserna för långvarig nedrustning, framför allt på kärnvapenområdet, skulle kunna utformas. I arbetet runt den femte NPT-konferensen 2005 var Sveriges insats inte särskilt stark eller synlig, utan bestod mest av hänvisningar till tidigare gjorda insatser.

Allvarligast ser Miljöpartiet på den krigsmaterialexport som vårt land självt bidrar till. Inte minst i konflikten mellan Indien och Pakistan, som är en explosivt farlig säkerhetsrisk, eftersom båda länderna olagligt är kärnvapeninnehavare.

Våra egna lagar stipulerar att tillstånd till vapenexport inte bör godkännas till

- stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat,
- stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt,
- stat som har inre väpnade oroligheter, eller till
- stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer.

Vidare är respekt för mänskliga rättigheter ett centralt villkor för att tillstånd skall beviljas. Tillstånd bör inte lämnas om landet bryter mot detta villkor.

Både Indien och Pakistan har en standard för mänskliga rättigheter som lämnar mycket övrigt att önska och de är inbegripna i en konflikt. Ändå fortsätter svenska företag sin export med regeringens goda minne.

Under 1990-talet (exklusive 1999) uppgick exporten till Indien till 1 704 miljoner kronor och exporten till Pakistan var 422 miljoner kronor, och det finns tyvärr alla skäl att befara att detta ligger bakom den uppenbara målkonflikt och det självmotsägande beteende som vårt land uppvisar i detta fall.

Sverige borde också vara tydlig med att upprätthålla det vapenembargo mot Kina som ännu finns i EU, särskilt i ljuset av den militära tillväxt och rustning som också sker parallellt med all annan tillväxt där. Det framgår inte av den framåtsyftande delen av politiken.

Avsnitten om terrorismbekämpning har ett särskilt intresse och vi efterlyser även här en större detaljeringsgrad av vad Sverige vill uppnå och med vem och med vilka medel. Inte bara att ”Sverige kommer att engagera sig än starkare på detta område”.

Sveriges bilaterala relationer

Miljöpartiet har under den allmänna motionstiden motionerat om situationen i några länder i området, exempelvis Burma och Indonesien, och återupprepar därför inte här våra synpunkter i dessa fall. Några övriga av de länder som omfattas av Asienpolitiken förtjänar dock att särskilt omnämnas i detta sammanhang.

Kina är naturligtvis i kraft av storlek, befolkning och ekonomi en avgörande faktor i regionen. Landets särställning förtjänar dessutom en specifik analys, i synnerhet i ett framtidsperspektiv. Vi menar att regeringen i sin redogörelse lägger alltför stor vikt vid ekonomi och är alldeles för försiktig i sin kritik av regimens brott mot de mänskliga rättigheterna. Regeringen borde i stället ta alla tillfällen i akt att med kraft verka för ett mer demokratiskt Kina.

När det gäller Nordkorea anser vi att de demokratiska bristerna i landet behandlas alltför summariskt i skrivelsen. Det framstår vid en genomläsning att Nordkoreas problem snarare verkar vara av ekonomisk natur än demokratiska.

Det är viktigt att Sverige har en relevant diplomatisk representation i länder som befinner sig i ett kritiskt läge och där svenska insatser är betydelsefulla. Vi vill därför återupprepa vår begäran om en regelrätt svensk ambassad i Afghanistan. Även i Nepal borde Sverige inrätta en ambassad.

Vissa länder (exempelvis Bhutan) i den avgränsade regionen omnämns dock inte – till skillnad från i den Asienstrategi som kom 1999 – under avsnittet om Sveriges bilaterala relationer med länder och ekonomier i Asien. Ett exempel på ett sådant land är Maldiverna. Klimatet är en av de frågor som regeringen framhåller inom miljöområdet, och då Maldiverna de facto hotas till sin existens av växthuseffekten ter det sig naturligt att Sverige skulle ha en

Fel! Okänt namn på

allierad i landet i sin kamp mot klimatförändringarna. Sverige borde också agera för bättre efterlevnad av de mänskliga rättigheterna i landet.

Skrivelsens upplägg och utformning

Avslutningsvis lämnas några allmänna synpunkter kring skrivelsens upplägg, att beakta till framtida skrivelser.

Kärnkapitlen 4 och 6, uppföljningen av den gamla strategin och den nu aktuella ländergenomgången, borde båda ha haft en mer tydligt avläsbar systematik och även förses med indikatorer. Vilket är syftet med olika åtgärder? Vilka mål vill man uppnå och för vem? Hur skall detta mätas eller avläsas? På vilket sätt kan åtgärderna förstärkas eller avvecklas i sin uppföljning? Detta skulle med fördel kunna vara sammanställt i matrisform.

Förslag på indikatorer kan vara sådant som statistiska uppgifter om studentutbyte, handelsnetton, forskningsutbyten, turistströmmar, biståndsanslag och biologisk mångfald.

Skrivelsen är omfattande och hade varit betjänt av redigering och uppstramning. Då liknande frågeställningar behandlas på ett flertal ställen, delvis med olika fokus och infallsvinklar, ges ett splittrat intryck.

För tydlighetens skull hade en karta kunnat läggas som bilaga. Detta gäller i synnerhet som regeringen avviker från den gängse geografiska definitionen av Asien.

Stockholm den 1 februari 2006

Lotta Hedström (mp)